

УДК 330.34(477):332.1

Рожко Ольга,

магістрантка першого курсу факультету міжнародних відносин
Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

rozhko.olha2022@vnu.edu.ua

НАПРЯМКИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ РЕСУРСОЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Ресурсоефективне та чисте виробництво – це комплексна, послідовна, превентивна екологічна стратегія для застосування у виробничих процесах з метою підвищення економічної ефективності виробництва, зниження виробничих ризиків для людей та зменшення навантаження на навколишнє середовище. З розвитком промислового виробництва та появою наслідків від забруднення довкілля ставлення людини до природи поступово змінювалося. Постійно відбувався пошук шляхів від актуальних проблем до позитивного результату в напрямку сталого виробництва та споживання [1; 2].

Можна виділити наступні етапи еволюції підходів до природокористування та захисту навколишнього середовища:

I етап: проблему вичерпності природного ресурсу та забруднення вирішували заміною джерела того ж ресурсу та розсіюванням (побудовою високих димових труб для відведення продуктів згоряння в атмосферу або скидання відходів у великі річки та моря).

II етап: діяльність спрямовувалась на захист природних ресурсів (лісових насаджень, річок та озер, земельних ресурсів) та контроль за обсягами викидів та скидів шляхом використання очисного обладнання – «кінцеві технології».

III етап: відновлення природних ресурсів та рециклінг (використання відходів в якості повторної сировини).

IV етап: підвищення продуктивності виробництва, зменшення обсягів використання природних ресурсів та попередження утворення відходів та викидів [2].

Підхід ресурсоефективного та чистого виробництва покликаний сприяти переходу до циркулярної економіки, в якій запобігання утворенню відходів є першочерговим пріоритетом, а також здійснюється підготовка підприємств до повторного використання або підвищення цінності відходів способом створення ланцюгів доданої вартості виробництва продукції. У рамках цієї цілі здійснюється **розробка реєстрових карт промислових відходів**, як інструмента, який сприятиме збереженню вартості ресурсів і запобігати їхньому перетворенню на відходи. При розробці реєстрових карт промислових відходів здійснюється оцінка обсягу відходів, створеного промисловими підприємствами; оцінюються відповідні послуги з керування відходами та виявляються можливості для впровадження принципів циркулярної економіки, таких як заводська переробка, повернення в обіг, промисловий симбіоз та інші стратегії відновлення, призначені для створення замкнутих циклів ресурсів. Результатом є формування рекомендацій щодо можливостей бізнесу і планів керування промисловими відходами.

У 2008 році Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) запропонувала розширений підхід до ресурсоефективного та чистого виробництва [3]. Існує багато спілок, які вже протягом багатьох років допомагають країнам з відновленням їхньої промисловості. **Програма EU4Environment («Європейський Союз для довкілля»)**, фінансована ЄС, розширює свою діяльність і підтримує «зелене» відновлення промисловості а також релокацію підприємств України. *EU4Environment* покликана допомагати країнам Східного партнерства зберегти свій природний капітал і покращити екологічний добробут населення, демонструючи і відкриваючи можливості для більш «зеленого» зростання та імплементуючи механізми для кращого управління екологічними ризиками та впливами. Програма фінансується Європейським Союзом та реалізується консорціумом міжнародних партнерів,

включаючи Організацію з економічної співпраці та розвитку, Європейську економічну комісію ООН, ООН з навколишнього середовища, ООН з промислового розвитку та Світовий банк.

Принципи циркулярної економіки для ресурсоефективного та чистого виробництва все більше використовуються європейськими компаніями. Для розробки циклічних продуктів або стратегій необхідні нові підходи та способи мислення; тому перевагу отримують компанії з інноваційними бізнес-моделями. Це, зокрема перехід на виготовлення продуктів, придатних для переробки після використання (компанія Unilever, яка займається виробництвом продуктів харчування та товарів побутової хімії, переходить на нові екологічні види упаковок, Michelin планує виготовлення шин з екологічно чистих матеріалів, Vestiaire Collective використовує цифрові технології для перепродажу вживаного одягу, Kaer та Signify пропонують свої продукти як послугу, ArcelorMittal планує збільшення використання брухту замість первинної сировини [4; 5; 6].

Від початку повномасштабного вторгнення країни-агресора в Україну пошкоджено або зруйновано понад 400 підприємств, із яких 15% – це великі та середні компанії, а решта – малі. Прагнення України стати повноправним членом ЄС обумовлює необхідність відбудови промисловості вже з впровадженням сучасних «зелених» технологій, враховуючи ресурсозбереження та енергоефективність. Підтримка «зеленого» відновлення промисловості та релокації вітчизняних підприємств у рамках програми EU4Environment передбачає:

- Визначення потреб у відновленні переміщених промислових підприємств та можливостей відновлення у цільових регіонах;
- Консультування підприємств за вибраними напрямками;
- Пошук та підбір фінансових можливостей для «зеленого» відновлення підприємств;
- Популяризація «зеленого» відновлення через успішні бізнес-кейси [7].

Впровадити ресурсоефективне та чисте виробництво можливо на будь-якому підприємстві з виробництва продукції чи надання послуг,

методику такого виробництва слід застосовувати на регулярній основі, вдосконалюючи отримані результати. Основними підходами до ресурсоефективного та чистого виробництва є: належне господарювання; зміна вхідних ресурсів; покращення контролю за технологічним процесом; модифікація обладнання; технологічні зміни; переробка та повторне використання ресурсів; виробництво супутньої продукції; модифікація продукції. Ресурсоефективне та чисте виробництво передбачає досягнення наступних цілей:

1. Ефективність використання ресурсів, яка характеризує залежність між кількістю ресурсів, витрачених в процесі виробництва, і кількістю вироблених товарів та послуг і передбачає досягнення повної зайнятості ресурсів підприємства та зниження його ресурсоемності.

2. Мінімізація відходів направлена на розробку та впровадження заходів і технічних рішень, що забезпечують скорочення обсягів утворення відходів та їх широке використання як вторинних матеріальних та енергетичних ресурсів, а також використання безстічних технологій та водооборотних циклів.

3. Добробут людей у вигляді забезпеченості населення необхідними матеріальними благами та дотримання вимог економічної і соціальної безпеки (чисте довкілля, кращі умови праці тощо) [8].

З 1991 року в Україні відбуваються значні трансформаційні зрушення в політиці та економіці. Країна пройшла три етапи змін в економіці: перший – раптової трансформації (1991 – 1993 рр.), другий – поглибленої трансформації (1994-1999 рр.), третій – глобальних трансформаційних зрушень (2000-2010) і увійшла в четвертий етап, пов'язаний з поступовим розвитком «зеленої економіки» та орієнтацією на сталий розвиток. Таким змінам сприяє приєднання України до глобального процесу забезпечення сталого розвитку та адаптація Цілей сталого розвитку з урахуванням українського контексту [9; 10].

В умовах сьогоденної економічної кризи через російське вторгнення, для майбутнього повоєнного відновлення задіяння

додаткових джерел зростання ВВП та зменшення його ресурсо- та енергоємності надзвичайно важливі. Важливим кроком по розвитку «зеленої» економіки є підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Євросоюзом і взяття Україною зобов'язань щодо поступового впровадження енергетичних та екологічних стандартів ЄС [11]. План дій, запланованих на виконання Глобальних цілей сталого розвитку покликаний істотно вплинути не тільки на поліпшення довкілля, а і на умови і результати діяльності бізнесу, поведінку громадян і умови їх життя.

Список використаних джерел:

1. Pavlikha N., Korneliuk O. World experience of circular economy implementation and prospects for Ukraine. Economic, social and legal aspects of enterprise management. Context of the political and economic crisis / scientific editors Monika Dobska, Ryszard Kamiński. Poznań, 2022. P. 155-168. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22295>
2. Підходи та практики ресурсоефективного виробництва. К.: 2015. URL: <http://recpc.kpi.ua/images/materials/Primer%20ukr.pdf>
3. Ресурсоефективне та чисте виробництво. Демонстраційний проект ЮНІДО в Україні. URL: http://www.recpc.kpi.ua/images/eap_green/leaflets/Buklet_EaP-GREEN_UA.pdf
4. Корнелюк О.А. Інноваційні бізнес-моделі та проекти циркулярної економіки. «Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень»: Матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Луцьк, 09 листопада 2022 р.) / укладачі: С. Кулик, А. Моренчук. Луцьк, Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 134 с.
5. Корнелюк О. Досвід імплементації циркулярних проєктів для відновлення економіки України. Together united: науковці проти війни: збірник тез доповідей I Міжнародної благодійної науково-практичної конференції (Луцьк, 20 травня 2022 р.). URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=6882280671611806750&btnI=1&hl=uk>
6. Корнелюк О. Напрямки відновлення металургійного комплексу України на засадах циркулярної економіки. Rebuild Ukraine: справа всього цивілізованого світу: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної

конференції (Луцьк, 15 березня 2023 р.). / ред. Н. В. Павліха. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. С. 156-160. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22240>

7. Програма EU4Environment підтримує «зелене» відновлення промисловості та релокацію підприємств України. URL: <https://www.prostir.ua/?grants=prohrama-eu4environment-pidtrymuje-zelene-vidnovlennya-promyslovosti-ta-relokatsiyu-pidpryjemstv-ukrajiny>

8. Ресурсоефективність – запорука зростання вашого бізнесу. URL: <http://www.recpc.org/success-stories/>

9. Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2015: колективна монографія / за наук. ред. проф. Хлобистова Є.В. Черкаси, 2015. 538с.

10. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання [Текст] : монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Наталія Леонідівна Хомюк, Максим Володимирович Войчук, Анастасія Юріївна Савчук, Владислав Вікторович Коломечюк, Сергій Миколайович Цимбалюк. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514с.

11. Корнелюк О. А. Стратегічні напрями активізації транскордонного співробітництва міських поселень в умовах євроінтеграції. *Інтелект XXI: наук. журн.* Київ, 2019. № 3. С. 9-15. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16546>